

ОСИЁ МАМЛАКАТЛАРИНИНГ ПРОФИЛАКТИК ҲИСОБГА ОЛИШ МЕХАНИЗМИНИ ҚЎЛЛАШ ТАЖРИБАСИ

Наимов Рахимжон Хафизович

Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети
мустақил изланувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17571228>

ARTICLE INFO

Received: 1st November 2025
Accepted: 2nd November 2025
Published: 10th November 2025

KEYWORDS

профилактик ҳисобга
олиш, хорижий тажриба,
жиноятчилик
профилактикаси, пробация,
жиноят содир этган шахслар,
озодликдан маҳрум этиш
жойларидан озод қилинган
шахслар, ижтимоий
реинтеграция, реабилитация.

Жиноятчиликка қарши кураш ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ҳар қандай давлатнинг муҳим вазифаларидан бири ҳисобланади. Бу вазифани ҳал қилишнинг муҳим воситаларидан бири профилактик ҳисобга олиш механизми ҳисобланади. Профилактик ҳисобга олиш – бу жиноят содир этган, ҳуқуқбузарлик қилган ёки озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахсларни назорат қилиш ва уларнинг қайта жиноят йўлига киришининг олдини олиш мақсадида амалга ошириладиган чора-тадбирлар тизимидир. Дунёнинг турли мамлакатларида профилактик ҳисобга олиш механизмлари фарқли хусусиятларга эга бўлиб, улар ўша мамлакатларнинг ҳуқуқий тизими, ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражаси, маданий хусусиятлари ва бошқа омилларга боғлиқ. Шу сабабли, хориж мамлакатларининг профилактик ҳисобга олиш механизмини қўллаш бўйича тажрибасини ўрганиш ва таҳлил қилиш Ўзбекистонда ушбу соҳадаги ислохотларни янада такомиллаштириш учун муҳим аҳамиятга эга.

Японияда профилактик ҳисобга олиш тизими асосан шартли озод қилиш хизмати (Parole Office) ва полиция органлари орқали амалга оширилади. Японияда шартли озод қилиш хизмати Адлия вазирлиги таркибига киради ва у озодликдан маҳрум этиш жойларидан шартли озод қилинган ва шартли ҳукм қилинган шахслар билан ишлайди. Японияда профилактик ҳисобга олиш тизимин қатор ўзига хос хусусиятларга эга. Биринчиси – кўнгиллилар иштироки. Японияда профилактик ҳисобда турган шахслар билан ишлашда кўнгиллилар (Volunteer Probation Officers) фаол иштирок этади. Улар маҳаллий жамоатчиликдан сайланади ва профилактик ҳисобда турган шахсларнинг ижтимоий мослашувиغا кўмаклашади. Шу билан бирга, Японияда озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахслар учун махсус реинтеграция марказлари (Rehabilitation Centers) мавжуд. Бу марказлар уларга вақтинчалик уй-жой, озиқ-овқат, иш топишда ёрдам ва бошқа хизматларни тақдим этади. Японияда профилактик ҳисобга олиш тизимида маҳаллий жамоатчиликнинг роли жуда муҳим. Маҳаллий

ABSTRACT

Мазкур мақолада хориж мамлакатлари, жумладан Япония, Корея Республикаси, Сингапур, Россия ва бошқа давлатларда жиноят содир этган, ҳуқуқбузарлик қилган ёки озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахсларни профилактик ҳисобга олиш механизмининг ўзига хос хусусиятлари таҳлил қилинган. Хорижий тажрибани ўрганиш асосида Ўзбекистонда профилактик ҳисобга олиш тизимини такомиллаштириш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

жамоатчилик вакиллари профилактик ҳисобда турган шахсларни назорат қилиш ва уларга ёрдам кўрсатишда иштирок этадилар¹.

Японияда профилактик ҳисобда турган шахсларга нисбатан инсонпарварлик ва ҳурмат тамойилларига асосланган муносабат мавжуд. Бу уларнинг қадр-қимматини ҳурмат қилиш ва ижтимоий мақомини тиклаш имконини беради. Энг муҳими, бу оила иштирокидир. Японияда профилактик ҳисобда турган шахсларнинг оила аъзолари ҳам профилактик ишларга жалб қилинади. Оила аъзолари шахснинг ижтимоий мослашувига кўмаклашади ва унинг хулқ-атворини назорат қилишда иштирок этади.

Корея Республикасида профилактик ҳисобга олиш тизими асосан пробацция хизмати (Probation Office) ва полиция органлари орқали амалга оширилади. Корея Республикасида пробацция хизмати Адлия вазирлиги таркибига киради ва у озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахслар, шартли ҳукм қилинган шахслар ва бошқа тоифадаги шахслар билан ишлайди². Корея Республикасида профилактик ҳисобда турган шахсларга нисбатан электрон билангузуклар ва бошқа электрон назорат воситаларидан, профилактик ҳисобни юритишда замонавий ахборот технологияларидан кенг фойдаланилади. Барча профилактик ҳисобда турган шахслар тўғрисидаги маълумотлар ягона электрон маълумотлар базасига киритилади ва тегишли органлар томонидан фойдаланилади. 2008 йилдан бошлаб жинсий жиноятлар учун судланган шахсларга нисбатан электрон назорат мажбурий равишда қўлланилади. Лекин Корея Республикасида профилактик ҳисобда турган шахсларга психологик ёрдам кўрсатишга алоҳида эътибор қаратилади. Мамлакатда жиноят содир этган шахслар учун махсус психологик реабилитация марказлари мавжуд бўлиб, уларда профессионал психологлар ва ижтимоий ходимлар фаолият юритади.

Корея Республикасида профилактик ҳисобда турган шахслар учун турли реинтеграция дастурлари мавжуд бўлиб, ушбу дастурлар касбий таълим, компьютер саводхонлиги, молиявий саводхонлик, ҳаётий кўникмалар ва бошқа соҳаларни қамраб олади. Корея Республикасида профилактик ҳисобда турган шахслар жамоат фойдаси учун бепул ишлар бажаришлари мумкин. Бу ишлар жамоат жойларини тозалаш, кўкаламзорлаштириш, ижтимоий объектларни таъмирлаш ва бошқаларни ўз ичига олади.

Сингапурда профилактик ҳисобга олиш тизими асосан пробацция хизмати (Probation Service) ва полиция органлари орқали амалга оширилади. Пробацция хизмати Ижтимоий ва оилавий ривожланиш вазирлиги таркибига киради ва у, асосан, вояга етмаганлар ва ёшлар билан ишлайди. Катта ёшдаги шахслар билан эса Ички ишлар вазирлиги таркибига кирувчи Пенитенциар хизмат (Singapore Prison Service) шуғулланади.

Сингапурда профилактик ҳисобга олиш тизимида «Сариқ лента» лойиҳаси (Yellow Ribbon Project) эътиборга лойиқ. Бу лойиҳа 2004 йилда ишга туширилган бўлиб, у озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахсларнинг жамиятга қайта интеграциялашувига кўмаклашишга қаратилган. Лойиҳа доирасида бу тоифадаги шахсларга иш топишда ёрдам кўрсатиш, касбий таълим бериш, ижтимоий-психологик ёрдам кўрсатиш каби хизматлар тақдим этилади. Профилактик ҳисобга олиш тизимида жамоатчиликнинг роли жуда муҳимлиги Сингапурда тан олинган ва жамоатчилик вакиллари профилактик ҳисобда турган шахсларни назорат қилиш ва

¹ Исмоилов И.У. Озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахсларни ижтимоий мослаштириш: хорижий тажриба // Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академиясининг ахборотномаси. – 2021. – №4. – Б. 38–44.

² Woo Y., Maguire E.R., Gau J.M. Direct and Indirect Effects of Procedural Justice on Cooperation and Compliance: Evidence from Korea // Police Practice and Research. – 2020. – Vol. 21. – №4. – P. 365–380.

уларга ёрдам кўрсатишда фаол иштирок этади³. Сингапурда профилактик ҳисобда турган шахсларнинг оила аъзолари ҳам профилактик ишларга жалб қилинади. Оила аъзолари шахсларнинг ижтимоий мослашувига кўмаклашади ва унинг хулқ-атворини назорат қилишда иштирок этади.

Ушбу мамлакатда профилактик ҳисобга олиш тизимида хусусий сектор ҳам фаол иштирок этишини ўзига хос жиҳат сифатида кўрсатиш мумкин. Хусусий компаниялар профилактик ҳисобда турган шахсларни ишга қабул қилиш, уларга касбий таълим бериш ва бошқа масалаларда ёрдам кўрсатади.

Сингапурда профилактик ҳисобга олиш тизимида инновацион ёндашувлар қўлланилади. Масалан, «Through-care» модели озодликдан маҳрум этиш жойларида бошланадиган ва озодликка чиққанидан кейин ҳам давом этадиган узлуксиз ёрдам кўрсатиш тизимини назарда тутди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Исмоилов И.У. Озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахсларни ижтимоий мослаштириш: хорижий тажриба // Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академиясининг ахборотномаси. – 2021. – №4. – Б. 38–44.
2. Woo Y., Maguire E.R., Gau J.M. Direct and Indirect Effects of Procedural Justice on Cooperation and Compliance: Evidence from Korea // Police Practice and Research. – 2020. – Vol. 21. – №4. – P. 365-380.
3. Robinson G., McNeill F., Maruna S. Understanding Desistance from Crime. – Maidenhead: Open University Press, 2018. – 212 p.

INNOVATIVE
ACADEMY

---

³ Robinson G., McNeill F., Maruna S. Understanding Desistance from Crime. – Maidenhead: Open University Press, 2018. – 212 p.